

Ὅπως εἰς τὴν πάλιν νικᾷ ὁ ῥωμαλεώτερος οὕτω καὶ ἐκ τοῦ πολέμου ἐξέρχεται νικητὴς ὁ συγκεντρῶν μεγαλυτέρας ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις. Διὰ τῆς νίκης ἱκανοποιοῦνται αἱ εἰρημένα κρατικά ὄρμαί, ἐν ᾗ ἡ ἥττα δὲν ἀφήνει μόνον ἀνικανοποιήτους ταύτας, ἀλλὰ καὶ μεταφέρει ἐνίοτε ἕνα λαὸν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ὑποκειμένου εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντικειμένου τῶν ὄρμῶν ἑτέρου κράτους⁽¹⁾.

**Β'. Αἱ ὄρμαί τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως
τῶν μεγάλων κρατῶν.**

Ὁ Ἰμπεριαλισμός.

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι τὰ διαμεμορφωμένα κράτη τὰ περατώσαντα τὴν ἐσωτερικὴν τῶν ὀργάνωσιν ἄγονται καὶ φέρονται ὑπὸ τῆς τάσεως ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἄλλων κρατῶν, ὑπὸ τῆς ὁποίας διεπνέοντο αἱ προκρατικά ἀνθρώπινοι δμάδες ἔναντι ἀλλήλων. Τὸ κράτος τὸ αἰσθανόμενον ἐν ἑαυτῷ ἐντονωτέρας τὰς ὄρμας συντηρήσεως καὶ διακρίσεως προσπαθεῖ ὅπως ὑποδουλώσῃ τὰ ἀσθενέστερα. Ἡ πρώτη νίκη, ἡ πρώτη κατάκτησις τονώνει τὸ ἠθικὸν τοῦ νικητοῦ καὶ αὐξάνει τὴν συνείδησιν τῆς ἰσχύος του καὶ συνεπῶς τὴν ὕβρεσιν πρὸς νέας κατακτήσεις. Καὶ ναί μὲν χωροῦσι παραλλήλως πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῶν κρατῶν καὶ αἱ μεταξὺ αὐτῶν συμφωνίαι πρὸς διακανονισμόν τῶν διαφορῶν των· πλὴν αἱ τελευταῖαι αὗται οὐδένα ἄλλον ἔχουν ὡς κύριον σκοπὸν ἢ τὴν καλυτέραν διαμόρφωσιν τῶν ὄρων τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος πρὸς ἴδιον πάντοτε ὄφελος⁽²⁾. Ὡσαύτως αἱ λεγόμεναι συνθήκαι τῆς εἰρήνης οὐδέποτε διαπνέονται πράγματι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς εἰρήνης, τῆς παγιώσεως φιλικῶν σχέσεων, οὔσαι προῖόν τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἐνός

(1) «Εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν κρατῶν, λέγει ὁ Gu mp l o w i c z (Sociologie et Politique σ. 160), συμβαίνει κατὰ τι παρόμοιον πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον παρατηρεῖται εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν τάξεων ἐνός κράτους πρὸς ἀλλήλας. Ὅπως αἱ τελευταῖαι αὗται ἀντιδρῶν αἱ μὲν κατὰ τῶν δέ, οὕτω καὶ τὰ κράτη ἀντιδρῶν ἔναντι ἀλλήλων. Ὅπως αἱ τάξεις ἀγωνίζονται διὰ τὴν κατίσχυσιν ἐν τῷ κράτει, οὕτω καὶ τὰ κράτη διὰ τὴν κατίσχυσιν ἐν τῇ διεθνείᾳ κοινωνίᾳ... Ἡ κίνησις εἶναι ὁ ὑπατος νόμος τῶν κοινωνικῶν φαινομένων ὅπως καὶ ὅλης τῆς φύσεως. Στασιμότης δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν κοινωνικῶν σωμάτων, διότι ἡ τάσις πάσης δμάδος πρὸς ἐξύψωσιν τῆς εὐζωίας της, τῆς εὐρύνσεως τῆς σφαίρας ἐπιρροῆς της καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς χαλαρώσεως τῶν δεσμῶν της διασείει πάντοτε τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν, οὐδέποτε τὴν ἀφήνει νὰ ἠσυχάσῃ καὶ ὠθεῖ πάντοτε πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν... Ἐπίσης ὅπως μία τάξις ζητῇ νὰ καθιερώσῃ δι' ἑαυτὴν μονοπώλια εἰς βάρος τῶν ἄλλων (π.χ. ἡ βιομηχανικὴ τάξις ὑψηλοῦς προστατευτικῶν δασμῶν, οἱ γαιοκτήμονες ὑψηλοῦς δασμοῦς ἐπὶ τῶν δημητριακῶν εἰς βάρος τῆς καταναλώσεως), οὕτω καὶ εἰς τὰς σχέσεις τῶν κρατῶν πρὸς ἀλλήλα... (σελ. 164). Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ οὐδὲν ἄλλο εἶναι de facto ἢ ἡ ἐπιδίωξις τῆς εἰρηνικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐνός ξένου κράτους...». Τὰς σοφὰς ταύτας λέξεις τοῦ Αὐστριακοῦ κοινωνιολόγου δὲν ἔχω ἢ νὰ ὑπογραμμίσω ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

(2) R a t z e n h o f e r op. cit. I σελ. 129 ἐπ.

τουλάχιστον μέρους. Ὁ ἡττημένος δὲ ὑπογράφων αὐτὰς θὰ ἠδύνατο νὰ παρομοιωθῆ ἢ πρὸς τὸν διακόπτοντα τὸ παιγνίδιον χαρτοπαίκτην ὄχι διότι δὲν ἔχει οὗτος τὴν ἐπιθυμίαν συνεχίσεως τούτου ἀλλὰ διότι ἀπώλεσεν ὅλα τὰ διαθέσιμά του χρήματα.

Ἡ τάσις ἐνὸς κράτους πρὸς ἐξάπλωσιν δὲν γνωρίζει ἀλλὰ ὄρια ἐκτὸς τῆς ἐπιτυχοῦς ἀντιστάσεως ἐτέρων ἰσχυροτέρων. Τοιαῦτα ἐμπόδια συναντοῦν τὰ κράτη εἰς κάθε των βῆμα κατὰ τὴν σταδιοδρομίαν των, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ ἔχουν ὅλα τὴν δύναμιν ὅπως τὰ ὑπερπηδήσωσι. Εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων εἶναι ταῦτα ἀνώτερα τῶν δυνάμεων των, ἀναγκάζοντα τοὺς κρατικούς ὀργανισμοὺς ὅπως μετριάξωσι τὴν φιλοδοξίαν των. **Πολὺ ὀλίγα εἶναι τὰ κράτη τὰ ὁποῖα πλησιάζουν πρὸς τὸ τέρας τῶν κατακτητικῶν των ὀνειρών.** Εἶναι τὰ κράτη τῆς εὐνοϊκῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τῆς ἰσχυροτάτης θελήσεως, τὰ κράτη τὰ ὁποῖα κατακτῶντα τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου τοὺς διαφόρους λαοὺς ἀφομοιοῦνται διηνεκῶς καὶ ταχέως μετὰ τῶν κατακτωμένων διὰ νὰ ἐξέλθουν ἔτι μᾶλλον σφριγηλότερα καὶ ἀπειλητικότερα μεθ' ἑκάστην ἀφομοίωσιν καὶ ἐξιχθῶν τέλος μέχρι τοῦ σημείου ὁπόθεν εὐκρινῶς πλέον δύνανται νὰ προσατενίσουν τὴν κοσμοκρατορίαν.

Ὅλα τὰ μεγάλα κράτη τὰ φθάσαντα ἐν τῇ ἐξελίξει των τὸ σημεῖον ἀπὸ τὸ ὁποῖον βλέπουν διαγραφομένην τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἢ μίαν ἐκ τῶν πρώτων θέσεων ἐν τῇ οἰκουμένῃ τὰ ὀνομάζομεν «*ἰμπεριαλιστικά*» ⁽¹⁾, τὴν δὲ τάσιν πρὸς πραγματοποίησιν τῶν βλέψεών των τούτων «*ἰμπεριαλισμόν*». Δὲν εἶναι λοιπὸν «*ἰμπεριαλιστικά* κράτη» ὅπως νομίζουσιν σφαλερῶς τινες, ὅλα τὰ κατευθύνοντα τὰς προσπαθείας των εἰς τὴν κατάκτησιν ξένων λαῶν ἢ εὐρυνσιν ὅπωςδήποτε τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐπιρροῆς των, καθ' ὅσον, ὡς κατεδείξαμεν, ἀπαντα τὰ ἀρχῆθεν ἢ δι' ἀφομοιώσεως καταστάντα ὁμοιογενῆ κράτη καὶ τινα τῶν ἀνομοιογενῶν ἔχουν ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν πρὸς τοῦτο καὶ τὴν δεικνύουν μόλις παρουσιασθῆ κατάλληλος εὐκαιρία. Τὰ «*ἰμπεριαλιστικά* κράτη» πρέπει νὰ ἀπέκτησαν ἴδη δι' ἀδιαλείπτων κατακτήσεων καὶ ἀφομοιώσεων ⁽²⁾ σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν

⁽¹⁾ «Vom Augenblick an, λέγει ὁ W. W u n d t (Elemente der Völkerpsychologie σ. 465 ἐπ.), beginnt die Idee des Weltreiches—οὕτω ὀνομάζει ὁ Wundt τὸ ἰμπεριαλιστικὸν κράτος—tatsächlich zum Leben zu erwachen, wo ein solches Reich den Anspruch erhebt, den irdischen Teil des Universums und damit die ganze Menschheit zu umfassen, mag auch dieser Anspruch noch so sehr eine blosser Forderung bleiben, die in Wirklichkeit naturlich nie erfüllt war».—«Ob ein Staat, λέγει ὁ ἱστορικός G. v. B e l l o w (Jahrbücher Conrad's 1916 σ. 622), den Charakter des imperialistischen Staates hat, das hängt lediglich von einem bestimmten Quantum der Macht und dem Mass des energischen Willens, in die Weltverhältnisse einzugreifen, ab».

⁽²⁾ «Ἀπὸ τὰς χωριστὰς ἑλληνικὰς φυλὰς ἐγεννήθησαν τὰ κρατίδια τῆς ἀρχαιότητος διὰ νὰ ἐνωθῶν κατόπιν εἰς ἓν πολεμικὸν κράτος μὲ μοναρχικὴν ἐξουσίαν. Ἡ Ῥώμη σχηματίζεται ὅπῃ πλείονας ποιμενικὰς φυλὰς καὶ ὑποτάσσει κατόπιν ἀναριθμήτους μικροὺς λαοὺς διὰ νὰ ἐνώσῃ ὅλους τούτους εἰς μίαν παγκόσμιον μοναρχίαν. Ἐκ τῶν γερμανικῶν κρατιδίων τοῦ μεσαίωνος ἐσχηματίσθη ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ

κρατῶν καὶ νὰ ἀγωνίζωνται νῦν ὅπως περιλάβουν τὸν κόσμον ὅλον ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἢ οἰκονομικὴν τῶν ἐπιρροῆν ἢ τουλάχιστον γίνουν ἐκ τῶν ὀλίγων κρατῶν εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων εὐρίσκονται αἱ τύχαι τῆς οἰκουμένης. Ὡστε ὁ ἱμπεριαλισμὸς δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ μία ἰδιαιτέρα ἔκφρασις τῆς τάσεως τῶν κρατῶν πρὸς ἐξάπλωσιν, ἢ δὲ λεγομένη «*ἱμπεριαλιστικὴ ὁρμὴ*» ἢ σύνθesis τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἰσχυρῶν ὁρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως ἑνὸς μεγάλου κρατικοῦ ὀργανισμοῦ, βαίνοντος πρὸς τὸ τέριμα τῆς ἐξελιξέως του (1).

Ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶναι πολὺ παλαιὸς, ὅπως ἐπίσης παλαιὰ εἶναι καὶ ἡ τάσις τῶν κρατικῶν ἐν γένει ὀργανισμῶν πρὸς ἐξάπλωσιν. Καίτοι ἡ τελικὴ του κατεύθυνσις εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἡ ὑπαγωγὴ ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης ὑπὸ μίαν καὶ μόνην κρατικὴν ἐξουσίαν ἢ τουλάχιστον ἐπιρροήν, ἐν τούτοις οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἐπετεύχθη τοῦτο πλήρως ἐν τῇ πραγματικότητι, οὐδὲ κἂν κατὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ ὄρια τοῦ γνωστοῦ κόσμου ἦσαν πολὺ περισσότερον περιορισμένα καὶ συνεπῶς τὰ κοσμοκρατορικὰ ὄνειρα ἑνὸς κράτους μᾶλλον πραγματοποιήσιμα (2). Δόγοι κατὰ τὸ πλεῖστον φυσικοὶ (3) ἐσταμάτησαν αἰεὶποτε τὸν κρατικὸν ἱμπεριαλισμὸν εἰς τὴν πρόοδόν του καὶ τὸν ἠνάγκασαν ὅπως ἀρκεσθῆ εἰς τὴν συγκυριαρχίαν τοῦ κόσμου ἀντὶ τῆς ἐπιδιωκομένης παγκυριαρχίας. Ἡ διαφορὰ ἀπλῶς μεταξὺ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαίωonos ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων ἀφ' ἑτέρου εἶναι ὅτι ἐν ᾧ τότε λόγῳ τῆς μικρᾶς ἐκτάσεως τοῦ γνωστοῦ κόσμου ἦτο δυνατὴ ἡ σύγχρονος ὑπαρξις ἑνὸς ἢ καὶ δύο μόνον ἱμπεριαλιστικῶν κρατῶν, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μετὰ

ἐπανελήφθη τὸ 1870. Ἀπὸ ἓνα μεγάλο ἀριθμὸν ἠωσσικῶν, μογγολικῶν καὶ ταρταρικῶν ἡγεμονιῶν διεμορφώθη ἐν τεράστιον τσαράτον, τὸ ὅποιον κατόπιν ἐπέπεσε κατὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν δύναμιν καὶ περιοχὴν του. Παντοῦ καὶ πάντοτε ἐκδηλοῦται τὸ αὐτὸ φαινόμενον τὸ τόσον ἀπλοῦν καὶ φρεσικὸν καὶ τὸ ὅποιον τόσον καλῶς καθώρισεν ὁ ποιητὴς λέγων «ὁ μέγας τρώγει τὸν μικρὸν καὶ ὁ μεγαλύτερος τὸν μέγαν». Gu p l o w i e z op. cit. σελ. 144.

(1) Μονομαρῆς ἢ ἀντίληψις τοῦ Α. H u d s o n (op. cit. σελ. 6 ἐπ.) ἀποδίδοντος τὸν ἱμπεριαλισμὸν μόνον εἰς τὸν ὑπερπληθυσμὸν. Εἰς λαός, λέγει ὁ συγγραφεύς, εὐνοούμενος ὑπὸ καλῶν γεωγραφικῶν συνθηκῶν ἀναπτύσσεται καὶ μεγαλώνει, ἢ δὲ ἐν αὐτῷ ζωὴ σφύζει ζητοῦσα διέξοδον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν χρειάζεται ἢ νὰ εὐρεθῆ ἐν πρόσωπον κατάλληλον ὅπως τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς διὰ κατακτητικoὺς σκοποὺς. «Ἡ κατάκτησις εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἀποκτᾷ μίαν δύναμιν ἀκατανίκητον, διότι πρόκειται τότε περὶ νόμου φυσικοῦ τὸν ὅποιον ὁ ἄνθρωπος οὔτε ἠθέλησεν οὔτε ἠδύνατο νὰ προΐδῃ» (σελ. 11). Διὰ νὰ ἀποφύγομεν τὸν ἱμπεριαλιστικὸν κίνδυνον ἀρκεῖ κατὰ τὸν Hudson, πρὶν ἢ φθάσουν τὰ πράγματα εἰς τὸ ἀπροχώρητον, νὰ μετατοπίζηται ὁ πλεονάζων πληθυσμὸς ἐκεῖ ἐνθα ὑπάρχει ἐλεύθερος χώρος πρὸς ἐκμετάλλευσιν! Τὴν μεταφορὰν τούτην δεόν νὰ ἐπιχειρῆ ἐκάστοτε ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν.

(2) Τὴν πλήρη κοσμοκρατορίαν δὲν ἐπέτυχον οὔτε οἱ Μακεδόνες, οἵτινες ἐστράφησαν μόνον πρὸς ἀνατολὰς, οὔτε καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες κατέκτησαν μὲν τὴν περίξ της Μεσογείου χώρας δὲν ἠδυνήθησαν ὁμως νὰ προχωρήσουν ἀνατολικώτερον τῶν μικρασιατικῶν ἐπαρχιῶν των.

(3) Ἐπὶ τῶν λόγων τούτων θὰ ἐπανέλθωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις.

τάς ἀνακαλύψεις τῶν νέων χωρῶν κατέστη πλέον τοῦτο δυσχερέστατον ἂν ὄχι ἀδύνατον (1). Φορεῖς πράγματι τοῦ μεταγενεστεροῦ τούτου ὡς καὶ τοῦ συγχρόνου ἱμπεριαλισμοῦ εἶναι πλείονα ἐκάστοτε μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ κράτη, τὰ γνωστὰ συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Μεγάλων Δυνάμεων (2). Μεταξὺ ὧν αὐτῶν κατανέμεται σήμερον ἡ ἐπιρροή ἐπὶ τῶν παγκοσμίων πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν πραγμάτων. Ὅλοι αὗτοι προσκαλοῦνται ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις παρουσιάζονται καὶ αὐτόκλητοι ὅπως λάβουν τὸ μερίδιόν των ἢ ἐκφέρουν τὴν ἥκιστα ἀμερόληπτον καὶ ἀνιδιοτελεῆ γνώμην των. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ «μονοῖμπεριαλισμοῦ» ἐχώρησεν ὁ σύγχρονος «πασυῖμπεριαλισμός» (3).

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ διακρίνον τὸν παλαιὸν ἀπὸ τὸν σύγχρονον ἱμπεριαλισμόν. Ἡ μεγαλύτερα μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰ ἔγκειται κυρίως εἰς τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα πρὸς κατίσχυσίν του (4). Ἄλλοτε εἰς χρόνους ἀτελεστάτης οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τὰ μέσα τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἦσαν κατὰ μέγιστον μέρος πολιτικῆς φύσεως, ἐντελῶς δὲ μεμονωμένως προέβαλλον καὶ οἰκονομικὰ τοιαῦ-

(1) «Erst die Neuzeit, λέγει ὁ Martin Spahn (Die Grossmächte σελ. 19), kennt das Nebeneinander mehrerer Staatsgebiete, die einander an Macht verwandt, im Wettbewerb oft voll Eifersucht aufeinander unablässig vorwärtsschreiten. Das sind die Grossmächte. Ihr Ausgangspunkt ist das Ausland. Nach und nach überwucherten sie einen immer grösseren Teil Europas. Die Staaten ohne kräftigen nationalen Rückhalt und von geringer räumlichen Ausdehnung wurden in zunehmender Zahl durch die Grossmächte erdrückt...»
 «Τὰ παλαιότερα παγκόσμια κράτη λέγει ὁ Rudolf Kjellén (Die Grossmächte der Gegenwart σελ. 1 ἐπ.) εἶχον τὴν τάσιν νὰ περιλάβουν ὁλόκληρον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον... Τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἀναγέννησιν ἤρχισαν συγυπάρχουσαι πλείονες Μ. Δυνάμεις».

(2) Μεγάλαι Δυνάμεις εἶναι τὰ σύγχρονα κράτη τὰ ἐμπορούμενα πράγματι ἀπὸ ἱμπεριαλιστικὰς ἀντιλήψεις. Τὸ διακριτικὸν λοιπὸν γνώρισμα τῶν Μ. Δυνάμεων δὲν εἶναι τόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἢ ἡ ἔκτασις, ὅσον ἡ ἐπιθυμία τοῦ διαδραματίζειν ἐν ἑκ τῶν πρώτων προσώπων ἐπὶ τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς κοινότητος καὶ τοῦ ἀκούεσθαι ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ὧν τῶν παγκοσμίων ζητημάτων. Ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως τοῦ γνωρίσματος τούτου δὲν θεωροῦνται ἡ Κίνα, ἡ Ἀργεντινὴ, ἡ Βραζιλία κ.τ.λ. Μεγάλαι Δυνάμεις παρ' ὅλην τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν των, οὔτε ἐθεωροῦντο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη δεκαετηρίδων τοιαῦται ἢ Ἰαπωνία καὶ αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἡ μερικὴ ἔλλειψις ὡσαύτως τῆς «θέλησεως» τοῦ ἀρχεῖν ἢ συνάρχεῖν ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεφάνισε τὴν προπολεμικὴν Ἰταλίαν ὡς μίαν Μ. Δύναμιν δευτέρας τάξεως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μεταπολεμικὴν τοῦ Mussolini τὴν καταλαβοῦσαν χάρις ἀκριβῶς εἰς τὴν θέλησιν ταύτην μίαν ἐκ τῶν πρώτων θέσεων ἐν τῇ παγκοσμίῳ κρατικῇ ἰσχυρίᾳ. Τὴν ἐννοίαν τῆς Μεγάλης Δυνάμεως ταυτίζει ὡσαύτως πρὸς τὸ σύγχρονον ἱμπεριαλιστικὸν κράτος καὶ ὁ διακερπῆς Σουηδὸς δημοσιολόγος R. Kjellén (Die Grossmächte σελ. 199), λέγων ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Ἡ Μεγάλη Δύναμις δὲν εἶναι μαθηματικὴ ἀλλὰ δυναμικὴ ἐννοία, δὲν εἶναι ἠθικὴ ἢ ἐκπολιτιστικὴ ἀλλὰ ψυχολογικὴ τοιαύτη... Ἡ Μεγάλη Δύναμις εἶναι μίαν «θέλησιν» ἐπιωδιασμένη με ἀφθονα δυνάμικα μέσα, ἐκδηλουμένη δὲ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ διὰ μακρᾶς σειρᾶς ἀξιώσεων καὶ ἐπιρροῶν... Ἡ Μ. Δύναμις δὲν κορέννεται ποτέ... ὅλοι αἱ Μ. Δυνάμεις ἔχουν ἐξακλωτικὰς τάσεις ἀνά τὴν οἰκουμένην...».

(3) G. Steffen op. cit. σελ. 15.

(4) Εἰς τὰ μέσα τῆς ἱμπεριαλιστικῆς κατίσχυσεως εἶναι εἰδικώτερον ἀφιερωμένον τὸ Α'. κεφάλαιον τοῦ δευτέρου μέρους.

τα⁽¹⁾. Αντιθέτως κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας τῆς τελειοποιήσεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, τῆς βελτιώσεως τῶν ὁδῶν τῆς παραγωγῆς καὶ συσσωρεύσεως ἀφθόνων ὑλικῶν κεφαλαίων, ἀπέκτησαν τοσαύτην σημασίαν τὰ οἰκονομικὰ μέσα τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ὥστε ἐν πολλοῖς νὰ ὑπερακοντίσουν τὰ πολιτικὰ. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἱμπεριαλιστικὴ Ἀγγλία ἀνεπτύχθη καὶ περιέλαβεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς μέγα μέρος τῆς οἰκουμένης, ὄχι τόσο διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὀπλῶν καὶ τῆς στρατηγικῆς μεγαλοφυΐας δορυκρητόρων, ὅσον διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς, ὡς καὶ διὰ τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοποθετήσεως τῶν διαθέσιμων ὑλικῶν κεφαλαίων τῆς. Διὰ τῶν αὐτῶν ὡσαύτως μέσων ἐξεκολάφη ὁ ἡμερικανικὸς ἱμπεριαλισμὸς καὶ ἐλπίζει σήμερον ἡ Ἰταλία νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιρροήν τῆς ἐπὶ ὀλοκλήρου τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Τοσοῦτον μάλιστα ἐπιβλητικὰ ἐμφανίζονται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὰ οἰκονομικὰ ταῦτα ὄπλα τῆς ἱμπεριαλιστικῆς κατισχύσεως, ὥστε νὰ παρασυρθοῦν τινὲς ἀπὸ αὐτὰ καὶ λησιμονοῦντες τὸν ἱμπεριαλισμὸν τοῦ παρελθόντος ὡς καὶ τὰ σύγχρονα πολιτικὰ του μέσα νὰ ἀποδώσουν τὴν τάσιν πρὸς ἱμπεριαλιστικὴν ἐξάπλωσιν εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν τοῦ κόσμου ἀνάπτυξιν καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν καπιταλιστικὴν ἀδηφαγίαν. Πόσον μονομερῆς εἶναι ἡ γνώμη αὕτη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἄλλως τε θὰ ἐπανέλθωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις, καθορᾷ τις εὐχερῶς κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διεξοδικῶς ἐκτεθέντων περὶ τῶν βασικῶν ἐκδηλώσεων πάσης ἐθνικῆς καὶ κρατικῆς ψυχῆς.

Ὅπως ὁ ἀρχαῖος οὕτω καὶ ὁ νεώτερος ἱμπεριαλισμὸς παρουσιάζει δύο μορφὰς ἢ μᾶλλον κατευθύνσεις, μίαν *χερσαίαν* καὶ μίαν *θαλασσίαν*. Ὁ χερσαῖος ἱμπεριαλισμὸς ἐκδηλοῦται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς δι' ἁμέσων στρατιωτικῶν κατακτήσεων καὶ προσαρτήσεων, εἶναι ἀποτελεσματικώτερος καὶ διαρκέστερος τοῦ θαλασσίου καὶ διευκολύνει πᾶσαν ἀφομοιωτικὴν προσπάθειαν τῆς κυριάρχου ἐθνότητος. Τὸ σημαντικώτερον μειονέκτημά του εἶναι ὅτι τῷ λείπει τὸ μέσον τῆς ἐλευθέρως κινήσεως, τὸ ὕδωρ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνεπάγεται δι' αὐτὸν τὸν κίνδυνον τῆς στασιμότητος ⁽²⁾. Ἀφ' ἑτέρου ὁ θαλάσσιος ἱμπεριαλισμὸς εἶναι κατὰ κανόνα ἐκκεντρικὸς, ἐπιφέρει πολὺ εὐχερῶς τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ κράτους καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν κατ' ἰδίαν του τμημάτων ⁽³⁾. Κατ' ἀντίθεσιν ὡσαύτως πρὸς τὸν χερσαῖον ἱμπεριαλισμὸν, ὅστις εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν

(1) Τὰ πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ μέσα τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ δὲν εὐρίσκονται εἰς ἅμεσον ἀναλογίαν πρὸς τὰς δι' αὐτῶν ἱκανοποιουμένας ὁμαδικὰς ὁρμὰς τῆς διακρίσεως καὶ συντηρήσεως. Ἐκ τοῦ ὅτι ἄλλοτε ἦσαν ἐν χρήσει κυρίως πολιτικὰ ἱμπεριαλιστικὰ μέσα δὲν πρέπει νὰ συναγάγωμεν κατίσχυσιν ἐν τῇ ἱμπεριαλιστικῇ ὁρμῇ τῆς ὁρμῆς τῆς διακρίσεως, ὅπως ἐπίσης ἡ ἐξαιρετικὴ θέσις ἦν παρὰ τὰ πολιτικὰ κατέλαβον σήμερον τὰ οἰκονομικὰ μέσα δὲν σημαίνει πρόσφατον μόλις ἄνοδον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ὁρμῆς τῆς συντηρήσεως. Διὰ μόνων τῶν πολιτικῶν μέσων καὶ τῆς ἐπιτυχοῦς χρησιμοποίησεως τῶν ἱκανοποιούντων τότε ἀμφοτέρων αἱ ὁρμαί, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει σήμερον τῇ συνδρομῇ καὶ τῶν οἰκονομικῶν τοιούτων.

(2) Georg E. Graf Αὐτόθι.

(3) Georg E. Graf Αὐτόθι.

περιπτώσεων είναι ὡμὸς ἐνίοτε μάλιστα καὶ αὐτόχρομα κτηνώδης, ὁ θαλάσσιος εἶναι ἀνθρωπιστικώτερος καὶ μᾶλλον φιλελεύθερος ⁽¹⁾. Τὸν πρῶτον ἠκολούθησαν ἐκ μὲν τῶν παλαιότερων ἱμπεριαλιστικῶν λαῶν οἱ Μακεδόνες, οἱ Πέρσαι, οἱ Φράγκοι, οἱ Οὐνοὶ, οἱ Μογγόλοι κ.τ.λ. ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων οἱ Ρῶσοι. Τοῦ χερσαίου καὶ τοῦ θαλασσίου στοιχείου ἐποιήσαντο χρῆσιν ἐναλλάξ οἱ Ἄραβες ἄλλοτε καὶ τελευταίως οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ, τέλος μόνον ἢ κατὰ μέγιστον μέρος τοῦ θαλασσίου οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Ἕλληνες, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἰσπανοὶ, οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ἰάπωνες.

Ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶναι προῖον προηγμένων κρατικῶν ὀργανισμῶν, δὲν ἔπεται ὅτι ἐπιφέρει ἀναγκαίως καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τινὶ χώρῃ. Καθὼς παρατηρεῖ ὁ A. Wirth, «ὅταν ἀναπτύσσεται τὸ κράτος, δὲν σημαίνει ὅτι παραλλήλως ἀναπτύσσεται καὶ ὁ πολιτισμὸς μιᾶς χώρας. Ἡ μικρὰ Φλωρεντία προήγαγε πολὺ περισσότερον τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ τὸ τεράστιον μογγολικὸν κράτος. Μάλιστα θὰ ἠδύνατο τὸ ἱμπεριαλιστικὸν κράτος νὰ εἶναι καὶ ἐπιβλαβὲς διὰ τὸν πολιτισμὸν, ὡς σιγάξον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ὠραιότητος, τῆς γνώσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς φέρει μοιραίως εἰς στρατοκρατίαν ἐν τῷ κράτει, εἰς γραφειοκρατικὴν συγκέντρωσιν ἐν τῇ διοικήσει καὶ εἰς καθαρὰν κεφαλαιοκρατίαν ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ» ⁽²⁾.

Ὅπως ὁ παλαιὸς οὕτω καὶ ὁ νεώτερος ἱμπεριαλισμὸς δὲν συνδέεται ἀπαραιτήτως πρὸς μίαν ὀρισμένην πολιτειακὴν μορφήν καὶ δὴ τὴν τῆς αὐτοκρατορίας, μετὰ τῆς ὁποίας συγγενεῦει ὀνοματολογικῶς. Συνέβαιεν, εἶναι ἀληθές, καὶ συμβαίνει καὶ σήμερον ἔτι νὰ εἶναι μᾶλλον μοναρχικὰ τὰ πολιτεύματα τῶν ἱμπεριαλιστικῶν κρατῶν. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι σπάνιον καὶ τὸ ἀντίθετον. Δημοκρατικὸν ἦτο ἐπὶ παραδείγματι τὸ πολίτευμα τῆς ἀρχαίας Ρώμης καθ' ἣν ἐποχὴν εὐρίσκετο αὕτη ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐξαπλωτικῆς τῆς δράσεως, δημοκρατικὸν τὸ πολίτευμα τῆς Βενετίας, δημοκρατικὸν ὡσαύτως τὸ γαλλικὸν πολίτευμα κατὰ τὴν ἔντασιν τῶν ἀποικιακῶν τῆς χώρας ταύτης κατακτήσεων, τέλος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ μοναρχικὸν καὶ τὸ πολίτευμα τῆς μεγαλυτέρας ἐκ τῶν ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων, τῆς Ἀγγλίας. Τὰ μοναρχικὰ πολιτεύματα ἀναγκαιοῦν ἀπολύτως εἰς τοὺς ὡμοὺς καὶ βαρβάρους ἱμπεριαλισμοὺς. Ἐλάμβανε μάλιστα χώραν αὐτότε συγγνὰ καὶ θεοποίησις τοῦ ἀπολύτου μονάρχου ⁽³⁾, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐπι-

⁽¹⁾ Ἄν καὶ οὐχὶ τόσον φιλελεύθερος ὅσον τὸν φαντάζεται ὁ G. Steffen (op. cit. σελ. 48). «Das maritime Element, λέγει οὗτος, im Lebenskampfe der europäischen Völker hat sehr dazu beigetragen, ihnen den Weg zu wahrer menschlicher Universalität und zur «Demokratie und Freiheit», sowie überhaupt zu dem sonnigen Tummelplatze der unbegrenzten Entwicklungsmöglichkeiten offen zu halten... Über die Meere geht der Weg nach einem Platz an der Sonne... Dies lehren uns Griechenland, Rom, die Normanen, die Renaissance, England und nicht zum mindesten das ganze 19te Jahrhundert».

⁽²⁾ A. Wirth op. cit. σελ. 228.

⁽³⁾ «Indem in Anschluss daran die im Götterkult zur Ausbildung gelangte Übertragung der Verhältnisse des irdischen Staates auf den Götterstaat sich umkehrt, wandelt sich dann der Herrscher des Weltstaates selbst in einen Gott um. So hat sich in überraschender

βάλληται ούτος εὐχερδέστερον ἐπὶ τῶν ὑποδαύλων φυλῶν καὶ ἔθνῶν. Ἀντιθέτως δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστον τὸ δημοκρατικὸν πάλτευμα πρὸς τοὺς ὁπωσδήποτε «ἐξηγενησιμένους» καὶ «ἐξηγηθροπισμένους» ἱμπεριαλισμούς, ταὺς ἐγωϊστικῶς βέβαια πάντοτε δοῶντας, πλὴν ἀγνοοῦντας τὰ κτηνώδη μέσα ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀσθενεστέρων ομάδων.

Φρονοῦσι τινὲς ὅτι ὁ ἱμπεριαλισμὸς δὲν ἀφείλεται εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ὁρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως ἑνὸς μεγάλου κρατικοῦ οργανισμοῦ, ἀλλ' εἰς ἄλλα αἷτια, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν δύναμιν μιᾶς ἰσχυρᾶς προσωπικότητος (Κύρος, Ἀλέξανδρος, Ἰούλιος Καίσαρ, Ἀπίλλας, Ναπολέον), τὴν ἕξιν ἀρισμένων νομαδικῶν λαῶν (Οὔνοι, Μογγόλοι, Πάρθοι) ὅπως κυριαρχοῦν ἐπὶ μεγάλων ἐπτάσεων, τὴν παντοδυναμίαν τῆς θερησκευτικῆς ἰδέας (Ἄραβες Τούρκοι) καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Αἱ γὰρ αὐταὶ, προσὶόν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιπολαίας ἢ μονομεροῦς παρατηρήσεως, εἶναι ἐσφαλισμένα. Ἄτομα δὲν δημιουργοῦν τὸν ἱμπεριαλισμὸν, ὅπως δὲν δημιουργοῦν καὶ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν⁽¹⁾. Αἱ δυνάμεις αἱ τροφοδοτοῦσαι αὐτὸν ἔχουν ὄχι μόνον βαθείας ἀλλὰ καὶ πολὺ εὐρυτέρας ρίζας, ὡς ἐμφωλεύουσαι οὐχὶ εἰς τὰς ψυχὰς ἀτόμων, ἀλλ' εἰς τὰς ψυχὰς λαῶν. Αἱ ἰσχυραὶ προσωπικότητες περιορίζονται μόνον ὅπως ἐξάπτουν τὴν ἱμπεριαλιστικὴν ὁρμὴν τῶν ομάδων, ἰδίως τῶν ἀναπαύκτων καὶ ἀνικάνων ἀκόμη ὅπως ἐξαρθοῦν εἰς ἀνώτερα διανοητικά, κοινωνικά καὶ «ἠθικά» ἐπίπεδα. Ἡ «ἀκαταγώνιστος» θέλησις των, ἡ ἄμετρος φιλοδοξία των καὶ ἡ τυχὸν ὑπέροχος στρατηγικὴ ἰκανότης των θὰ ἐδοκίμαζον οἰκτρότατον ναυάγιον, ἂν οἱ λαοὶ τῶν ὁποίων ἠγαῦντο δὲν ἠσοθάνοντο διάθεσιν τινα πρὸς ἱμπεριαλιστικὴν ἐξάπλωσιν, ἦσαν λαοὶ ὀλιγαρχεῖς καὶ συντηρητικοί, χωρὶς ἰσχυρὰ νεῦρα, χωρὶς πύγμην, χωρὶς μεγάλα ἰδανικά. Ἐξ ἴσου σφαιερὰ εἶναι καὶ ἡ γνώμη τῶν ἀποδιδόντων τὸν ἱμπεριαλισμὸν μόνον εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὰς περιπετείας τῶν νομαδικῶν λαῶν ἢ τὸν θερησκευτικὸν φανατισμὸν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἂν ἐμβαθύνη τις θὰ ἴδῃ προβαλλομένας τὰς ὁρμὰς τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῶν ομάδων τούτων μὲ κατίσχυσιν ὅμως μᾶλλον τῆς ὁρμῆς τῆς

Übereinstimmung überall, wo die Idee des Weltkönigs durchgedrungen ist, auch die andere des Gottkönigs ausgebildet... In den vorbabylonischen Reichen des Euphrat- und Tigrisgebietes stellt der Herrscher sein eigenes Bild zur Anbetung im Tempel auf... In Ägypten tragen die Häupter der dem Tempel vorgelagerten Sphinxgestalten die Züge des Königs... Alexander der Grosse ist als Gott angebetet worden... Das römische Prinzipat... ist in der Zeit von Diokletian bis auf Konstantin diesem Zug zur kultischen Verehrung des Weltherrschers gefolgt... Zum Ausgleich dieses Streites zwischen König und Gott, gehen die Könige nach ihrem Tode in den Himmel oder stellen sie sich als Gottessöhne ein... Die römischen Imperatoren werden von Augustus an nach ihrem Tode göttlich verehrt. Wo sich endlich der König vor der Erhabenheit Gottes ganz als Mensch fühlen lernt, da schwindet auch diese Beziehung. Der Imperator wird zum blossen Stellvertreter Gottes, oder zu einem von ihm vor anderen Menschen begnadeten, «von Gottes Gnaden». W. Wundt, Elemente σελ. 474 ἐπ.

(1) R. Stenzenhofer op. cit. II σελ. 24.

συντηρήσεως, εἰς δὲ τὴν δευτέραν θὰ ἴδῃ τὰς αὐτὰς ὁρμὰς, ἀλλὰ μὲ κατίσχυσιν τῆς ὁρμῆς τῆς διακρίσεως. Ἡ ἐπιθυμία τῶν Ἀράβων καὶ βραδύτερον τῶν Τούρκων ὅπως ὑποτάξουν τὸν κόσμον καὶ ἐπιβάλλουν εἰς αὐτὸν τὴν θρησκείαν των οὐδὲν ἄλλο πράγματι ἦτο ἢ ἡ ὁρμὴ τῆς διακρίσεως τῶν λαῶν τούτων, ὡς λαῶν ἐκλεκτῶν, προωρισμένων ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὅπως μεταδώσουν τὴν πίστιν τοῦ προφήτου τοῦ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην. Ἐννοεῖται ὅτι παράλληλως πρὸς τὴν ἠθικὴν ταύτην ὁρμὴν δὲν ἦσκει μικρὰν ἐπιρροὴν καὶ ἡ ἐπιθυμία ἰκανοποιήσεως τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ νικηφόρου ἔθνους εἰς βάρος τῶν ἠττημένων. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἶναι εἰς θέσιν περισσότερον παντὸς ἄλλου νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ τελευταίου τούτου.

Ὁ ἱμπεριαλισμὸς ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔννοιαν ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς ἐξαπλωτικῆς ἐξεκλίξεως τῶν κρατικῶν ὀργανισμῶν. **Εἶναι ὁ κολοφῶν τῆς δόξης ἑνὸς κράτους.** Εἶναι τὸ ἐφικτὸν τέρας τῶν προσπαθειῶν ἑνὸς κρατικῶν ἔθνος, περιβεβλημένου ἔθνος, διαμορφωθέντος κατόπιν μακρῶν πολιτικῶν ἀγῶνων διὰ τῆς συγχωνεύσεως πλειόνων φυλῶν, ἀποικίσαντος διὰ τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ τοῦ ἀκατοικήτους ἐκτάσεις, ὑποτάξαντος πλείονα ξένα ἔθνη, ἀφομοιωθέντος μετὰ τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν καὶ τέλος προχωρήσαντος ἀκόμη ἐπὶ τοσοῦτον εἰς νέας κατακτήσεις ὥστε νὰ διαβλέπῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἢ καὶ μακρόθεν ἔστω πρὸς τὸ ἀνώτατον ὄριον τῶν πόθων καὶ ὀνείρων του, πρὸς τὴν πραγματικὴν καὶ ἀπόλυτον κοσμοκρατορίαν.

Πρὸς τὴν κοσμοκρατορίαν ταύτην οὔτε ἔφθασε μέχρι τοῦδε οὔτε εἶναι πιθανὸν ὅτι θὰ φθάσῃ ποτὲ ὁ ἱμπεριαλισμὸς ⁽¹⁾. Μερικαὶ δοκιμαστικαὶ βολαὶ τὰς ὁποίας ρίπτουν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην τὰ διάφορα ἱμπεριαλιστικὰ κράτη, τὰ πείθουν εὐχερῶς περὶ τούτου. Αἱ περαιτέρω πολιτικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ ἐκστρατεῖαι των δὲν στέφονται πλέον μεθ' οἷας ἐν τῷ παρελθόντι ἐπιτυχίας, αἱ ἀφομοιωτικαὶ των προσπάθειαι συναντοῦν ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, αἱ δυνάμεις των δὲν ἔχουν τὸ παλαιὸν σφρίγγος. Εἶναι προφανὲς ὅτι τὰ ἱμπεριαλιστικὰ ταῦτα κινήτη ἀρχίζουν νὰ γηράσκουν. Ἐν συνειδήσει τῆς καταστάσεως ταύτης παύουν νὰ σκέπτονται νέας κατακτήσεις, ψαλιδίζουν τὰ ἰδανικά των, μεταπίπτουν ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως εἰς τὴν ἀμυναν, περιοριζόμενα μόνον εἰς τὴν διατήρησιν τῶν κερτημένων.

Ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς καταστάσεως αὐτῆς τῆς στασιμότητος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ κράτους, πάντως ὅμως δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀπεριόριστος. «Ζωή, λέγει προσηφυσῶς ὁ Friedrich Ratzel, εἶναι κίνησις, ἐπειδὴ δὲ ἡ παγκόσμιος ἱστορία εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος, ἔπεται ὅτι καὶ ἡ ἱστορία εἶναι κίνησις» ⁽²⁾. **Ἀφ' οὗ λοιπὸν τὸ ἱμπεριαλιστικὸν κράτος οὔτε ἀκίνητον δύναται νὰ μείνῃ οὔτε πρὸς**

⁽¹⁾ «Δὲν ὑπάρχει καμμία πιθανότης λέγει ὁ W u n d t (Elemente σελ. 477), ὅτι θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἰδρυσις ἑνὸς πράγματι παγκοσμίου κράτους ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἤγλασεν ἡ πορεία τῆς ἱστορίας Τὸ παγκόσμιον κράτος, τὸ περικλεῖον ἐν ἑαυτῷ ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην εὐρίσκει ἀκόμη ὀπαδοὺς τὸ πολὺ πολὺ παρὰ μεμονωμένοις οὐτοπισταῖς ἰδεολόγοις».

⁽²⁾ F r. R a t z e l op. cit. σελ. 59.

τὰ ἔμπρὸς νὰ προχωρήσῃ, θὰ στραφῆ κατ' ἀνάγκην πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἡ ὀπισθοδρομία αὕτη οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὴν βαθμιαίαν—εἰς σπανίας περιπτώσεις καὶ ἀπότομον—ἀποσύνθεσίν του (¹).

Ἡ ἀποσυνθετικὴ τάσις ἐνὸς γενηρακότου ἱμπεριαλισμοῦ ἔχει δύο προελεύσεις μίαν ἐξωτερικὴν καὶ μίαν ἐσωτερικὴν. Ἡ πρώτη ὀφείλεται εἰς νεαροὺς καὶ σφριγῶντας ἱμπεριαλισμοὺς καθυρῶντας τὰς ὀσημέραι σαθροτέρας καθισταμένας βάσεις του καὶ ἐπειγομένους ὅπως ὑπαισέλθουν τὸ ταχύτερον εἰς τὴν κληρονομίαν, ἢ δευτέρα εἰς τοὺς μὴ τελείως ἀφομοιωθέντας λαοὺς τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ κράτους, εὐρίσκοντας τὴν περίστασιν κατάλληλον ὅπως ἀνακτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των εἰς βάρος τοῦ ἐκφυλισθέντος καὶ ἀπολέσαντος πᾶν κῦρος κυριαρχου (²). Ἡ ἐσωτερικὴ ἀποσυνθετικὴ τάσις δὲν εἶναι σπάνιον νὰ προέρχηται καὶ ἐκ μερῶν τῶν κατ' ἴδιαν τμημάτων τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ ἔθνους, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ θαλασσίου ἱμπεριαλισμοῦ καὶ δὲν ὑπάρχει ἄμεσος συνοχὴ μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς ἐπικρατείας.

Ἡ ἀποσύνθεσις ἔχει ὡς συνέπειαν ἢ τὴν ὑποκατάστασιν ὑπὸ τὸν καταρρεύσαντα ἱμπεριαλισμὸν ἐνὸς νέου καὶ ἀκμαίου τοιούτου, διὰ νὰ γηράσῃ καὶ ἀποθάνῃ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειρὰν του, ἢ συγχρότερον τὴν διαμόρφωσιν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ κράτους πλειόνων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐθνικῶν κρατῶν (³). Εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἀποσυνθέσεως ὑπόκεινται οἱ νεώτεροι ἱμπεριαλισμοὶ πολὺ ταχύτερον τῶν παλαιότερων καὶ τοῦτο διότι τῆ προϋούσα ἀφομοίωσις, ἢ ὁποία μόνη δύναται νὰ παρατείνῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἱμπε-

(¹) Τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ κράτους δέχονται ὡς μοιραίαν καὶ ἀναπόφευκτον σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ R a t z e n h o f e r (op. cit. I σελ. 130 ἐπ.) καὶ ὁ W u n d t (Elemente σ. 478) «Indem der Weltstaat, λέγει ὁ τελευταῖος οὗτος, aber über weitere und immer weitere Gebiete sich ausdehnt, geht es schliesslich selbst wieder an der wachsenden Unmöglichkeit dieser Vereinigung der Kräfte zugrunde. Es löst sich entweder in einzelne Staategebiete auf, oder derselbe Prozess beginnt auf dem gleichen Schauplatz, bald von einem der bisherigen Vassalenstaaten, bald von einem neu eingewanderten Volksstamm ausgehend. Beispiele für das erste bieten die babylonisch-assyrischen Reiche, für das zweite die Katastrophe, in der nahezu gleichzeitig das Pharaonenreich dem Eindringen der Hyskos und Babylon den erobernden Scharen der Chetiker erlagen... Ebenso das Alexanderreich und das römische Reich... Die Weltreiche werden... wenn sie nicht wie dereinst das römische Reich deutscher Nation zu einem blossen Schein einer Universalmacht verblassen, sichtlich um so vergänglicher, je rascher der Fortschritt der Zeit, der Fluss der Geschichte wird, bis schliesslich der napoleonische Versuch, die alte Idee in neuer Form wieder erstehen zu lassen, zu einer blossen Episode geworden ist. So hat der Einzelstaat über dem Weltstaat gesiegt».

(²) Οἱ ἐσωτερικοὶ οὗτοι ἀποσυνθετικοὶ ἀγῶνες εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον δριμύτεροι ὅσον περισσότερο ὑφίστανται ἐν τῷ κρατικῷ πλαισίῳ αἱ συνθήκαι τῆς δημιουργίας καὶ διαβιώσεως κεχωρισμένων κρατῶν.

(³) Ποιὰν τινα ἀναλογίαν βλέπει τις μεταξὺ τῆς προεκταθείσης ἐξελίξεως τῶν κρατῶν καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν θρησκειῶν. Ὅπως ὀρισμένα κράτη οὕτω καὶ ὀρισμέναι θρησκείαι ἐξογκοῦνται διηγεκῶς, φθάνουν εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως των διὰ νὰ διασπασθῶσι κατόπιν.

ριαλιστικοῦ κράτους, εὐχερестаτή ἄλλοτε εἶναι σήμερον λίαν δυσχερής, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ἀδύνατος.

IV. Ἡ θέσις τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἐναντι τῆς κεφαλαιοκρατίας, τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ τοῦ πανειρητισμοῦ.

Δὲν εἶναι πλέον δυσχερὲς μετὰ τὴν ἀνωτέρω γενομένην διερεῦνησιν τῆς φύσεως τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ νὰ καθορίσωμεν τὴν σχέσιν τούτου πρὸς τὴν κεφαλαιοκρατίαν, τὸν ἐθνικισμὸν καὶ τὸν πανειρητισμὸν.

Δύο ἐξ τῶν σπουδαιότερων συμπερασμάτων τῆς ἐν τῇ παραγράφῳ ταύτῃ ἐπιχειρηθείσης ψυχανάλυσεως τῆς ἱμπεριαλιστικῆς ὁρμῆς εἶναι, πρῶτον ὅτι αὕτη ἔχει ἐν μέρει μὲν ὕλικόν ἐν μέρει δὲ ἠθικὸν χαρακτῆρα ὡς προερχομένη ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῶν ὁρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως ἐνὸς μεγάλου κράτους καὶ δευτέρον ὅτι αἱ ρίζαι τῆς δὲν εἶναι μόνον βαθεῖαι ἐντὸς τῆς ψυχῆς τῶν ἐθνικῶν ὁμάδων ἀλλὰ καὶ πολὺ παλαιαί.

Καὶ πρὸς τὰ δύο ταῦτα συμπεράσματα ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν ἡ ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς ἐκτεθεῖσα σοσιαλιστικὴ ἀντίληψις περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος εἶναι προϊὼν τῆς καπιταλιστικῆς ἀδηφαγίας καὶ συνεπῶς ὄχι παλαιότερος τῆς ἐμφανίσεως τῆς κεφαλαιοκρατίας ⁽¹⁾. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς δὲν ὀφείλεται εἰς μίαν διαστροφὴν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τὴν ὁποίαν παρήγαγε τὸ «μῖασμα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ», ὡν ἀντιθέτως μία φυσικὴ κατάστασις τὴν ὁποίαν δὲν δυνάμεθα ἀπολύτως νὰ ἐξαλείψωμεν, ὅπως δὲν δυνάμεθα νὰ μεταβάλωμεν ριζικῶς καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἱμπεριαλισμὸς δὲν ἔχει καθαρῶς ὕλιστικὰ ἔλατήρια, ὅπως φαντάζονται οἱ σοσιαλισταί, διότι ὡς εἶπομεν σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἄσκει καὶ τὰ ἠθικὰ τοιαῦτα, ἢ ἐπιθυμία δηλονότι τοῦ μεγάλου ἔθνους ὅπως καταλάβῃ μίαν ὅσον τὸ δυνατόν ἀνωτέραν θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων μεγάλων ἔθνων. Τέλος ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶναι διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἀνεπτύξαμεν, ἐπιφυλασσόμεθα δὲ ὅπως κυρώσωμεν διὰ παραδειγμάτων ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει, φαινόμενον πολὺ παλαιότερον τῶν ἐφευρέσεων καὶ ἀνακαλύψεων, τῆς βελτιώσεως τῆς

(1) Παραμερῆ γνώμην περὶ τῆς ἐπιρροῆς ἣν ἄσκει τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα ἐπὶ τῶν πολέμων διετύπωσε καὶ ὁ διάσημος Γερμανὸς φιλόσοφος Fichte, ἀχθεὶς μάλιστα εἰς τὸ παράδοξον φαινόμενον σήμερον συμπέρασμα ὅτι διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τοὺς πολέμους πρέπει νὰ ἀποφύγωμεν πᾶσαν οἰκονομικὴν ἐπαφὴν ἐνὸς κράτους μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς. «Ἐν κράτος, λέγει, τὸ ὅποιον ἀκολουθεῖ τὸ σήμερον ἐν χρήσει σύστημα εἶναι ἐξ ἐμπορικῶν λόγων ἀχόρταγον. Ἐὰν ὅμως ὅλα τὰ κράτη γίνοντο «κλειστὰ ἐμπορικὰ κράτη» οὐδεὶς πλέον θὰ ὑπάρχῃ λόγος πολέμου» (Geschlossener Handelsstaat σελ. 96). Εἰς τὸ αὐτὸ τέρμα— τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἀποφυγὴν τῶν πολέμων— ἐζήτουν νὰ φθάσουν οἱ φιλελεύθεροι τῆς μαγχεστριανῆς σχολῆς διὰ τῆς ἀντικρυς ἀντιθέτου ὁδοῦ, τῆς τῆς πλήρους οἰκονομικῆς ἐλευθερίας καὶ ἄρσεως κάθε ἐμποδίου παρακωλύοντος τὴν μεταφορὰν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον!